

Karamayınlarının Yasaklanması Uluslararası Kampanyası – Misket Bombaları Koalisyonu (ICBL-CMC)'nin araştırma birimi olan Karamayınları İzleme Örgütü'nün (MONITOR) 2018 Raporu, küresel bir analiz ve bulgu sunmaktadır. Rapor, esas olarak 2017 takvim yılına odaklanmakta ve bazı durumlarda Kasım 2018 tarihine kadar olan bilgilere de yer verilmektedir.

MONITOR 2018 Raporu'nu iki başlık altında sunacağız. İlk başlık olan Büyük Bulgular başlığı altında küresel gelişmeleri; ikinci başlık olan Türkiye başlığı altında da Türkiye'deki gelişmeleri ele alacağız.

BÜYÜK BULGULAR

Anlaşma'nın Statüsü

- Mayın Yasağı Anlaşması'na taraf olan devlet sayısı, Sri Lanka ve Filistin Devleti'nin de katılımıyla 164'e ulaşmıştır.

Kullanım

- Bu raporlama döneminde, Mayın Yasağı Anlaşması'na taraf olan devletler tarafından antipersonnel mayın kullanımına ilişkin bir iddia bulunmamaktadır.
- MONITOR, Ekim 2017-Ekim 2018 tarihleri arasında sadece Mayın Yasağı Anlaşması'na taraf olmayan bir devletin -Myanmar- kuvvetleri tarafından antipersonnel mayın kullanımı vakasını doğrulamıştır
- Devlet dışı silahlı gruplar (DDSG), en az sekiz ülkede antipersonel mayın kullanmıştır: Afganistan, Kolombiya, Hindistan, Myanmar, Nijerya, Pakistan, Tayland ve Yemen.

Kayıplar

- 2017 yılı, karamayınları, misket bombaları ve savaş artığı patlayıcılar (ERW) nedeniyle ortaya çıkan kayıpların, istisnai bir biçimde çok yüksek rakamlara ard arda ulaştığı üçüncü yıl olmuştur.
- 2017 yılında, İzleme Örgütü karamayınları/ERW'ler nedeniyle ortaya çıkan toplam 7 bin 239 kayıp kayıt altına almıştır. 2 bin 793 kişi ölmüş ve 4 bin 431 kişi de yaralanmıştır. 15 kayba ilişkin hayatta kalma bilgisi bulunmamaktadır.
- İzleme Örgütü tarihinde, ardarda iki yıl boyunca görülen mayın kayıplarında (2 bin 716) ve çocuk kayıplarında (2 bin 452) en yüksek rakamlar kaydedilmiştir.
- Kayıt altına alınan kayıpların büyük bir çoğunluğu (yüzde 76) statüleri bilinmeyen sivillerdir ki bu durum, geçtiğimiz üç yıla benzerlik taşımaktadır.
- 2017 yılında ortaya çıkan ve yaş bilgisi bulunan zayıatların yüzde 47'si çocuklardan oluşmaktadır. 2016 yıllık toplama kıyasla yüzde beşlik bir artış kaydedilmiştir.
- Zayıatlara ilişkin cinsiyet bilgisinin bulunduğu vakalarda, zayıatların yüzde 13'ü kadın ve kız çocuklarından oluşmaktadır.
- Yüksek sayıdaki kayıplar, büyük ölçekli şiddetle yüz yüze kalan ülkeler ile özellikle Afganistan, Suriye, Ukrayna, Irak, Pakistan, Nijerya, Myanmar, Libya ve Yemen gibi silahlı çatışmaların devam ettiği ülkelerde görülmektedir.
- İzleme Örgütü, küresel olarak izlemeye başladığı 1999 yılından bu yana toplam 122 binden fazla mayın/ERW kaybını ve 86 bin civarında hayatta kalma vakasını kayıt altına almıştır.

Mayın Eylemi için Destek

- 2017 yılında destekçiler ve etkilenen devletler, mayın eylemine ilişkin sunulan uluslararası ve ulusal destek bağlamında toplamda 771 milyon 500 bin dolarlık bir katkı sağlamıştır. Bu rakam 2016 yılına kıyasla 203 milyon 600 bin dolarlık bir artışa (yüzde 36) denk gelmektedir.
- Ancak, mağdur desteğine ayrılmış fon desteği oldukça düşük düzeylerde ve kaydedilmesi zor bir durumda bulunmaya devam etmektedir. 2017'de sunulan uluslararası destek içinde yüzde 2'lik bir düşüşe denk gelmektedir.

Kirlenme ve Mayın Temizliği

- Kasım 2018 tarihi itibarıyla toplam 60 devlet ve bölge antipersonel mayınlardan kirlenmiş halde bulunmaktadır.
- Antipersonel mayınlardan ciddi derecede kirlenmiş halde bulunan araziler, Afganistan, Angola, Azerbaycan, Bosna Hersek, Kamboçya, Çad, Hırvatistan, Irak, Tayland, Türkiye, Yemen ve Batı Sahara'da bulunmaktadır.
- 2017'de iki ülke, Moritanya, Aralık 2017 tarihi itibarıyla; Mozambik, Mayıs 2017 tarihi itibarıyla bitirmiştir.
- 2017 yılında toplam 128 km² bölgenin mayınlardan temizlendiği kaydedilmiştir. Bu rakam 2016 yılında temizlenen 146 km² mayınlı araziye göre düşük bir orana denk gelmektedir.
- 2017 yılında 168 binden fazla antipersonel mayını ve 7 bin 500'den fazla anti araç mayını imha edilmiştir. Bu rakamlar, 2016 yılına kıyasla ciddi bir düşüşe denk gelmektedir. Ancak bu rakamlar düşük tahminleri de barındırmaktadır, zira bazı aktörler mayın temizliğine ilişkin sonuçları sistematik olarak raporlamamaktadır.
- 2017 yılında en büyük temizleme işlemi Afganistan, Hırvatistan, Irak ve Kamboçya'da gerçekleştirilmiştir - ki bu ülkeler 2016 yılında da aynıydı. Bu ülkelerde gerçekleştirilen temizleme faaliyeti, toplamda temizleme işleminin yüzde 80'inden fazlasına denk gelmektedir.
- Mayın Yasağı Anlaşması'nın yürürlüğe girdiği 1999 yılından bu yana toplam 29 taraf devlet, bir taraf olmayan devlet ve bir diğer bölge, mayın temizliği işlemini bitirmiştir.
- 2017 yılında gerçekleştirilen 16. Taraf Devletler Toplantısı'nda 5 taraf devletin süre uzatım talebi kabul edilmiştir: Angola, Ekvator, Irak, Tayland ve Zimbabve. Kasım 2018 tarihli 17. Taraf Devletler toplantısında da Bosna Hersek, Hırvatistan, Kıbrıs, Sırbistan, Sudan, Ukrayna ve Birleşik Krallık süre uzatım talebinde bulunmuştur.
- Anlaşma yükümlülüklerince var olan temizleme çalışmalarına ilişkin takvime sadece dört taraf devletin uyduğu görülmektedir: Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Peru, Sri Lanka ve Zimbabve.
- 2014 tarihli Mayın Yasağı Anlaşması Üçüncü Gözden Geçirme Konferansı'nda kabul edilen siyasal deklarasyon, anlaşma yükümlülüklerinin mümkün olan en geniş ölçekte 2025 yılı itibarıyla tamamlanmasına ilişkin bir taahhütü de barındırmaktadır. Birçok ülke Madde 5 kapsamında yer alan temizleme yükümlülüklerine ilişkin takvime uyum göstermese de, çoğunluğun yeterli maddi destek, siyasal irade ve güvenlik koşullarının uygun olduğu ölçüde 2025 amacına ulaşması gerekmektedir.

Mağdur Desteği

Mayın mağdurlarına destek sunma konusu hala tüm önemini korumaktadır

- Bazı taraf devletlerde, hayatta kalanların sağlığı ve fiziksel rehabilitasyonunu ilgilendiren programların nitelik ve nicelik bakımından geliştirilmesine yönelik adımlar atılmıştır.
- Ancak geçtiğimiz senelerde mağdur desteği konusuna aktarılan desteklerde yaşanan düşüş nedeniyle, birçok ülkede mayın/ERW mağdurlarına yönelik sunulan destek konusunda neredeyse bir durgunluk yaşanmaktadır.
- Sunulan hizmetler büyük ölçüde merkezileşmiş halde bulunmakta, bu nedenle de uzak veya kırsal alanda yaşayan mağdurlar bu hizmetlere ulaşmakta zorluklarla karşılaşmaktadır.
- 33 taraf devletin sadece 14'ünde, var olan ihtiyaç ve eksikliklere cevap verebilecek durumda olan mağdur desteği veya ilgili engellilik planları bulunmaktadır.
- Taraf devletlerin yaklaşık üçte ikisinin aktif koordinasyon mekanizmaları bulunmaktadır ve bu 21 taraf devletin 18'inde var olan koordinasyon süreçlerinde hayatta kalanların temsilcileri de bulunmaktadır. Mayın mağdurlarının kapasite geliştirilmesine yönelik devlet girişimleri konusunda neredeyse hiçbir ilerleme kaydedilmemiştir.
- Geçinme olanaklarına ilişkin ihtiyacın en fazla olduğu taraf devletlerde, mayın mağdurlarının istihdam olanaklarının artırılmasına yönelik büyük eksiklikler bulunmaktadır.

Stokların İmhası, Üretimi ve Transferi

- Taraf devletler 2017 yılında 500 binden fazla antipersonel mayın stoğunun imhasını gerçekleştirmiştir. Bu rakamla birlikte toplam 54 milyondan fazla mayın imha edilmiştir.
- Stokların imhasına ilişkin var olan dört yıllık süreye uymayan Yunanistan ve Ukrayna, anlaşma yükümlülüklerini ihlal etmektedir.
- İki taraf devletin, imhası gereken toplam 5 milyondan fazla mayın stoğu bulunmaktadır: Ukrayna (4.4 milyon) ve Yunanistan (643 bin 267).
- 1999 yılında, anlaşmaya taraf olan ve olmayan tüm devletlerin stoklarında 160 milyon civarında antipersonel mayın bulunmaktayken, bu rakam günümüzde 50 milyondan azdır.
- Aralarında taraf olmayan devletler olan Mısır, İsrail, Nepal ve ABD'nin de bulunduğu 49 devlet, antipersonel mayın üretimini durdurmuştur.
- İzleme Örgütü 11 devleti karamayını üreticisi listesinde tutmaktadır çünkü bu devletler gelecekteki üretim konusunda bir yalanlama yapmamıştır: Çin, Küba, Hindistan, İran, Myanmar, Kuzey Kore, Rusya, Singapur, Güney Kore ve Vietnam.
- Aktif olarak ürettiği büyük olasılıkla söylenebilecek ülkeler şunlardır: Hindistan, Myanmar, Pakistan ve Güney Kore.
- Afganistan, Irak, Myanmar, Nijerya, Pakistan, Suriye ve Yemen'de DDSG, geliştirilmiş karamayını üretimi yapmaktadır.
- Yemen'de bulunan Husi grubu, 'kitlesele olarak' karamayını üretimi yapmıştır ve bunların arasında mağdur tarafından aktive edilen IED'ler de bulunmaktadır.
- Taraf olmayan en az dokuz devlet, antipersonel mayın ihracına ilişkin resmi moratoryum ilan etmiştir: Çin, İsrail, Hindistan, Kazakistan, Pakistan, Rusya, Singapur, Güney Kore ve ABD.

TÜRKİYE

Anlaşma durumu	
Mayın Yasağı Anlaşması	Taraf Devlet Madde 5 son tarih: 1 Mart 2022 Planlandığı gibi ilerlemiyor
Mayın eylemi yönetimi	
Ulusal mayın eylemi yönetimi aktörleri	Türkiye Milli Mayın Faaliyet Merkezi (MAFAM)
BM	BM Kalkınma Programı (UNDP), doğu sınırlarındaki mayın temizleme operatörlerini yönetmekte, kalite kontrolü yapmakta, MAFAM'ın kapasite geliştirmesine destek sunmaktadır.
Mayın eylemine ilişkin yasal mevzuat	Milli Mayın Merkezi'nin kurulması ve bazı yasalarda değişiklik yapılması hakkındaki 6586 sayılı yasa, Ocak 2015 tarihinde kabul edilmiştir.
Mayın eylemine ilişkin stratejik plan	2018-2020 yıllarına ilişkin yürütülecek stratejik mayın eylem plan taslağı henüz kabul edilmemiştir
Mayın eylemi standartları	Uluslararası Mayın Eylemi Standartları temelinde oluşturulmuş geçici standartlar
2017 yılındaki operatörler	Türk silahlı kuvvetleri Denel MECHAM (MECHAM) ile ulusal taşeron şirket Altay RPS-Patlayıcı Mühendislik Hizmetleri (kalite güvencesi ve kontrolü)
Temmuz 2018 tarihi itibarıyla kirlenme durumunun boyutu	
Karamayınları	164km ² 701 SHA'ya ek olarak CHA (kapsamı bilinmeyen) kirlenme derecesi: yüksek
Misket bombaları artıkları	Yok
Diğer ERW kirlenmesi	Kirlenme IED'leri de kapsar
2017'de serbest bırakılan alan	
Karamayınları	0.82km ² temizlendi, 0.07km ² serbest bırakıldı ve 7.5km ² iptal edildi. 26 bin 381 antipersonel mayını ve 29 anti araç mayını imha edildi (2016 sonuçlarını içermektedir)
İlerleme	
Karamayınları	İran sınırı boyunca AB Doğu Sınır Mayın Temizleme projesi kapsamında yapılan proje çalışmalarının Birinci Aşaması 2017 yılında bitirildi. İkinci Aşama Mayıs 2018 tarihinde başlayacak. Mayın temizleme işlemi, Suriye sınırı boyunca Sınır Güvenliği Gözetimi Sistemi'nin güvenli bir biçimde kurulması için yapılmaktadır. Bitirildiğinde, Suriye sınırının planlı bir şekilde mayından arındırılmasının başlanmasına imkan sağlayacaktır. 2017 yılında güneydoğu/İrak sınırı boyunca ve sınır olmayan bölgelerde herhangi bir temizleme faaliyeti gerçekleştirilmemiştir.

Not: CHA = teyit edilmiş riskli alan; SHA = mayın olduğundan şüphelenilen riskli alan; ERW = savaştan arta kalan patlayıcılar; IEDs = geliştirilmiş patlayıcı cihazlar; UXO = patlamamış mühimmat.

Kirlenme ve Mayın Temizliği

Türkiye Cumhuriyeti, antipersonel ve anti araç mayınları ile geliştirilmiş patlayıcı cihazlar (IED'ler) tarafından kirlenmiş haldedir.

Toplamı 164km² olan 3 bin 61 adet teyit edilmiş riskli alan (CHA); 701 adet de mayın döşeli olduğundan şüphe edilen alan bulunmaktadır. ¹ Bu alanların büyüklüğünün ve bu alanlardaki mayın sayısının belirlenmesi durumunda mayınlardan kirlenmiş halde bulunan alanların daha büyük bir alana denk geleceğini söyleyebiliriz.

¹ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form D.

Bölge temelinde kirlenme (2017 sonu itibariyle)²

Bölge	CHA'lar	Alan (m ²)	CHA'larda antipersonnel mayın sayısı	CHA'larda anti araç mayını sayısı	SHA'lar	Alan (m ²)
Suriye sınırı	1,301	139,040,431	413,117	194,649	84	Bilinmiyor
Irak sınırı	596	2,862,835	79,017	0	373	Bilinmiyor
İran sınırı*	455	17,974,376	171,844	0	38	Bilinmiyor
Ermenistan sınırı	42	1,097,077	20,275	0	0	0
Sınır olmayan bölgeler	667	3,107,849	34,410	0	206	Bilinmiyor
Toplam	3,061	164,082,568	718,663	194,649	701	Bilinmiyor

Not: AP = antipersonnel mayın; AV = anti araç mayını.

* Mayınlı arazinin bir kısmı Azerbaycan sınırıyla örtüşmektedir.

Türkiye'de bulunan kirlenme sorunu, hem insani hem de iktisadi etkilere sahiptir. Suriye sınırında bulunan mayınlı arazilerin yüzde 80'lik bir kısmı ekilebilir arazi üzerinde bulunmakta ve kullanılamamaktadır. Besi hayvancılığına yönelik risk, özellikle çitlerin tahrip olduğu yerlerde yüksek düzeydedir.

Program Yönetimi

Türkiye'de mayın temizleme faaliyeti için politika oluşturma, ilgili etkinlikleri planlama, uygulama, bunların uygulanmasını izleme, yerel ve yabancı kurumlarla gerekli koordinasyon ve işbirliğini sağlama konularında yetkili kurum, Milli Mayın Faaliyet Merkezi (MAFAM)'dir.³

MAFAM'ın kapasite geliştirme çabaları, UNDP, GICHD ve ulusal ortaklarla birlikte yürütülmektedir.⁴ Ekim 2016 tarihinde UNDP ve GICHD tarafından yapılan kapasite değerlendirmesi, MAFAM'ın ciddi kapasite açıklarının olduğunu göstermiştir.⁵

Stratejik Planlama

Türkiye'nin yürürlükte olan ulusal bir mayın eylem planı bulunmamaktadır. Böyle bir planın geliştirilmesinde yaşanan gecikmeler Kasım 2015 tarihindeki genel seçimlere ve Temmuz 2016 yılında yaşanan darbe teşebbüsüne bağlanmıştır.

Haziran 2017 tarihi itibariyle, 2017-2019 yılları için stratejik bir mayın eylem plan taslağı hazırlanmış, 2017 yılı sonu itibariyle bu taslağın kabul edilmesinin beklendiği Türkiye tarafından rapor edilmiştir.⁶ Ancak, Aralık 2017 tarihinde, 2018-2020 yılları için geçerli olacak ulusal bir stratejik planın Bakanlar Kurulu tarafından 2018 yılı içinde kabul edilmesinin beklendiğini bildirmiştir.⁷

Sonrasında, Türkiye Madde 7 şeffaflık raporunda, 2019-2021 yılları için bir mayın eylem stratejik planının taslak halinde hazırlanmış olduğunu ve 2018 yılında bu taslağın Kabul edilerek Resmi Gazete'de yayınlanmasının beklendiğini belirtmiştir.⁸

² Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form D.

³ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2014), "Workplan for mine clearance activities," Annex 1; and Convention on Conventional Weapons (CCW) Amended Protocol II Article 13 Report, Form A, 2015.

⁴ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for 2016), Form H; statement of Turkey, Mine Ban Treaty Intersessional Meetings, Committee on Enhancement of Cooperation and Assistance, Geneva, 8 June 2017; and statement of Turkey on International Cooperation and Assistance, Mine Ban Treaty Sixteenth Meeting of States Parties, Vienna, 21 December 2017.

⁵ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2016), Form A; and statement of Turkey, Mine Ban Treaty Intersessional Meetings, Committee on Article 5 Implementation, Geneva, 8 June 2017.

⁷ Statement of Turkey, Mine Ban Treaty Sixteenth Meeting of States Parties, Vienna, 20 December 2017.

⁸ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form A.

Bu üç yıllık planın, ulusal kapasite geliştirmesi, tetkik ve mayınlı arazilerin temizlenmesi, mayın risk eğitimi sağlanması ve mayın mağdurlarına destek konularını kapsadığı belirtilmiştir.⁹ Bu belge, Güneydoğu/Irak sınırı, Suriye sınırı ve sınır olmayan bölgelerdeki SHA ve CHA'lar için tetkik planı içermektedir.¹⁰

Suriye Sınırı

Suriye sınırının, ülkedeki mayınların üçte ikisini barındırdığı ve geriye kalan mayınlı arazilerin yaklaşık yüzde 90'ına denk geldiği tahmin edilmektedir.

Suriye'de devam eden silahlı çatışma nedeniyle temizleme işlemi ertelenmiştir.¹¹ Bunun istisnası, Türkiye Suriye sınırı boyunca kurulması öngörülen Sınır Güvenliği Gözetim Sistemi'nin güvenli bir şekilde inşası için yapılan ve 2016 yılında başlayan mayın temizleme faaliyetidir.¹² Aralık 2017 tarihi itibarıyla MAFAM, Sınır Güvenliği Gözetleme Sistemi'nin Mayıs 2018'de bitirileceğini beklemektedir. Bu proje bitirildiğinde, Sınır Güvenliği Gözetleme Sistemi'nin Suriye sınırı boyunca planlanmış mayın temizleme faaliyetine imkan sağlayacağı bildirilmiştir.¹³

Doğu sınırları

Mayıs 2015 tarihinde, UNDP ile yapılan ortak proje kapsamında ve İçişleri Bakanlığı denetiminde Bütünleştirilmiş Sınır Yönetimi Projesi başlatılmıştır. Bu proje, AB, Türkiye ve BM tarafından desteklenmekte ve mayından kirlenme sorunu nedeniyle ortaya çıkan insani ve sınır yönetimi sorunlarıyla ilgilenmeyi ve Türkiye'nin doğusunda mayın temizleme ve daha fazla güvenlik sağlama yoluyla sosyal ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.¹⁴

Projenin Birinci Aşaması için temizleme operasyonları Haziran 2016 tarihinde başlamış ve 2017 yılı sonunda bitirilmiştir.¹⁵ 2016 ve 2017 yıllarında toplam 3.3 km²'lik bir alan serbest bırakılmış (637 bin 685m² temizlendi, 75 bin 445m² düşürüldü, ve 2 milyon 583 bin 100m² iptal edildi) ve 24 binden fazla mayın imha edilmiştir.

Projenin İkinci Aşamasının Mayıs 2018 tarihinde başlaması beklenmekte ve 1.2 km²'lik bir alanın bu aşamayla birlikte serbest bırakılması planlanmaktadır.¹⁶

AB Doğu Sınırı Mayın Temizleme Projesi kapsamında hali hazırda temizlenmekte olan alanlar, mayın temizliği bittikten sonra bile yeri nedeniyle 'sınırlı arazi' olarak kalmaya devam edecektir.

Güneydoğu/Irak sınırı

2017-2019 yılları için hazırlanmış mayın eylemi taslak raporunda, 2018 yılında Şırnak ilinde (Irak sınırı boyunca) mayınlı olduğundan şüphelenilen arazilere ilişkin tetkik çalışması yapılmasının planlandığı ve 2019 yılı içinde ise bu ilde ve Hakkari ilinde mayın olduğu teyit edilen alanlarda bu çalışmanın yapılmasının planlandığı belirtilmiştir.¹⁷ Güneydoğu/Irak sınırı boyunca yapılacak temizleme faaliyeti 2019 yılından önce, AB Doğu Sınırı Mayın Temizleme Projesi'nin ikinci aşaması bitmeden başlamayacaktır.¹⁸ Bunun nedeni Suriye'deki çatışmadır.¹⁹ 2.86 km²'lik bir alana denk gelen 969 mayınlı arazinin temizlenmesi işleminin 2019-2021 yılları arasında

⁹ Ibid.

¹⁰ Email from Lt.-Col. Halil Şen, TURMAC, 21 June 2017.

¹¹ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2014), "Workplan for mine clearance activities," pp. 3 and 8; and statement of Turkey, Mine Ban Treaty Fifteenth Meeting of States Parties, Santiago, 29 November 2016.

¹² Mine Ban Treaty Article 7 Reports (for calendar years 2016 and 2017), Form A.

¹³ Interview with Col. Zaki Eren, Director of Operations Department and Acting Director of TURMAC, and Maj. Can Ceylan, Head of Quality Management Section, in Vienna, 20 December 2017.

¹⁴ UNDP, "Mine Action Programming: Turkey," February 2016.

¹⁵ Email from Lt.-Col. Halil Şen, TURMAC, 21 June 2017; interview with Col. Eren, and Maj. Ceylan, TURMAC, in Vienna, 20 December 2018; and Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form A.

¹⁶ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form A.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2014), "Workplan for mine clearance activities," p. 7.

¹⁹ Email from Lt.-Col. Şen, TURMAC, 21 June 2017.

yapılması planlanmış ve böylece 79 bin 017 adet mayının imha edilmesi öngörülmektedir. Bu rakamlar, bölgedeki bilinen tüm mayın kirlenmesine denk gelmektedir.²⁰

Sınır olmayan bölgeler

2017-2019 yılları için hazırlanan taslak ulusal mayın eylemi planının, 2018 yılında Mardin, Şırnak ve Siirt illerinin ve 2019 yılında ise Hakkari ilinin iç bölgelerinde yer alan ve mayınlı olduğundan şüphelenilen alanların ve 2019 yılında Diyarbakır ve Siirt illerinde mayınlı olduğu teyit edilen alanların tetkikine ilişkin bir plan içerdiği bildirilmiştir.²¹

Türkiye, Aralık 2017 tarihinde gerçekleştirilen Mayın Yasağı Anlaşması Taraf Devletler Toplantısı'nda ve sunduğu Madde 7 Raporu'nda, sınır olmayan bölgelerde mayın temizleme işleminin kısa bir zaman içinde başlayacağını bildirmiştir. Bu alanlar, ülkedeki mayından kirlenmiş alanların yüzde 2'sinden daha az bir alana denk gelmektedir ve buralar için 2018 yılında teknik olmayan bir tetkik çalışması planlanmıştır.²²

Yasal Mevzuat ve Standartlar

Yukarıda not edildiği üzere, ulusal mayın eylem yasası 2015 yılında çıkarılmıştır. Bu zamana kadar, mayın temizleme faaliyeti, Uluslararası Mayın Eylem Standartları (UMES) temel alınarak geçici standartlar üzerinden yürütülmüştür.²³

UNDP ve GICHD, UMES ve AB doğu sınırı temizleme projesinin sunduğu geçici standartlar temelinde yeni ulusal mayın eylem standartları oluşturması için MAFAM'a destek sunmaktadır.²⁴

Kalite Yönetimi

Uluslararası ihale yarışması sonucunda, Mart 2016'da UNDP RPS-Explosive Engineering Services şirketine kalite güvencesi ve kalite kontrolü yapma sözleşmesini almıştır.

Askeri mayın temizleme ekiplerinin kalite yönetimi eğitimi MAFAM personeli tarafından yapılacaktır.²⁵

Bilgi yönetimi

UNDP ve GICHD, MAFAM'a etkin bir bilgi yönetimi sistemi kurulması için destek sunmaktadır.²⁶ UNDP, MAFAM'da ulusal bir mayın eylemi veri tabanı kurulana kadar, AB Doğu Sınırı Mayın Temizleme Projesi'nin Birinci Aşaması ile ilgili tüm operasyonel verilerin kayıt altına alınması için bir proje veritabanı yönetmiştir.²⁷

Ulusal güvenlik kaygıları nedeniyle, mayın tarlalarına ilişkin verilerin büyük bir kısmı gizlidir. Bu durum, Türkiye'deki mayın eylemi bilgi yönetimine ilişkin bir sorun teşkil etmektedir.²⁸

²⁰ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2014), "Workplan for mine clearance activities," pp. 7 and 8.

²¹ Email from Lt.-Col. Şen, TURMAC, 21 June 2017.

²² Statement of Turkey, Mine Ban Treaty Sixteenth Meeting of States Parties, Vienna, 20 December 2017; and Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form A.

²³ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2014), "Workplan for mine clearance activities."

²⁴ Email from Hans Risser, UNDP Istanbul Regional Hub, 3 October 2016; and Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2015), Form F.

²⁵ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form A.

²⁶ Interview with Col. Güngör, TURMAC, in Geneva, 18 February 2016.

²⁷ Interview with Hans Risser, UNDP, Geneva, 7 September 2016.

²⁸ Interview with Hans Risser, UNDP, Geneva, 7 September 2016.

Operatörler

2017 yılında, Türkiye’de mayın temizleme operasyonları, Sınır Güvenliği Gözetleme Sistemi inşasını desteklemek amacıyla AB Doğu Sınırı Mayın Temizleme Projesi kapsamında MECHEM tarafından ve Türk silahlı kuvvetleri tarafından yürütülmüştür.²⁹

Askeri mayın temizleme birlikleri, elle yapılan mayın temizleme konusundaki kapasiteleri nedeniyle 2017 yılında akredite edilmiştir.³⁰

Türkiye en son sunduğu Madde 7 raporunda, beş yeni mayın temizleme şirketinin kurulmasına ilişkin kararın Milli Savunma Bakanlığı tarafından onaylandığını bildirmiştir.

Arazinin serbest bırakılması

Türkiye 2017 yılında 0.82 km²’den büyük bir alanın temizlendiğini ve buradan çıkarılan 26 bin 381 antipersonel mayın ve 29 anti araç mayınının imhasının gerçekleştirildiğini bildirmiştir.³¹ Ek olarak Türkiye, teknik tetkik çalışmaları sayesinde 0.07 km²’lik bir alanı serbest bırakmış ve teknik olmayan tetkik çalışmalarıyla 7.5 km²’lik bir alanı iptal etmiştir.

Ancak, 2017 yılı Madde 7 Raporunda Türkiye’nin tetkik çalışmalarına ve temizleme faaliyeti üzerinden Türk silahlı kuvvetlerinin serbest bıraktığı alanlara ilişkin sunduğu veriler, 2016 ve 2017 yıllarını kapsamaktadır. Bu durum daha önceki raporlarda bildirilmemiştir. Silahlı kuvvetlerin yaptığı temizleme faaliyetine ilişkin MAFAM’ın daha önce sunduğu ve Türkiye’nin 2017 mayın eylem profilinde raporlanan verilerin yanlış olduğu görülmektedir. 2017 yılı için MECHEM tarafından raporlanan tetkik çıktısı da 2016 çıktısını barındırmaktadır.³²

2017 yılı tetkik çalışmaları

2016 ve 2017 yıllarında Türkiye, 7.5 km²’den fazla bir alanın iptali işlemini gerçekleştirmiştir (2.58 km²’lik alan İran sınırında ve 5 km²’lik alan Suriye sınırında bulunmaktadır). Ayrıca 75.000 m²’lik bir alan da düşürülmüştür. Bu faaliyetler teknik tetkik çalışmaları ile yerine getirilmiştir (bkz aşağıdaki tablo).³³ Doğu ve Suriye sınırlarında bulunan mayın tarlalarının kayıtlarına ilişkin 2016 yılında yapılan bütünsel değerlendirmenin sonuçları, Türkiye’nin 2016 yılı şeffaflık raporlarında paylaşılmamıştır. Bunun yerine bu bilgilere 2017 raporunda yer verilmiştir.³⁴

2016 ve 2017 yıllarında antipersonnel mayın tetkiki³⁵

İl	Operatör	Iptal edilen alan (m ²)	TT ile düşürülen alan (m ²)
İran sınırı	MECHEM	2,583,110	75,445
Suriye sınırı	Türk ordusu mayın temizleme birimleri	5,000,000	0
Total		7,583,110	75,445

Not: TT = Teknik tetkik survey.

²⁹ Email from Lt.-Col. Şen, TURMAC, 21 June 2017; and interview with Col. Eren, and Maj. Ceylan, TURMAC, in Vienna, 20 December 2018; and Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form A.

³⁰ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form A; and statement of Turkey, Mine Ban Treaty Sixteenth Meeting of States Parties, Vienna, 20 December 2017.

³¹ Ibid., Form D.

³² Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2016), Forms A and D; Article 7 Report (for 2017), Form D; and email from Lt.-Col. Şen, TURMAC, 21 June 2017.

³³ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form A.

³⁴ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form A.

³⁵ Ibid.

Suriye sınırında, Hatay bölgesinde teknik olmayan tetkik çalışmaları yapılmış ve mayınlı olduğundan şüphelenilen alanların on yıllar boyunca tarım amaçlı kullanıldığı ve mayından temiz halde bulunduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak 5 km²'lik bir SHA alanı iptal edilmiştir.³⁶

Ek olarak, sınır olmayan bölgeler konusunda ise Türkiye, Eskişehir ilinde daha önce askeri amaçla kullanılan bir alanda (2.5 km²) teknik olmayan tetkik çalışmasının yapıldığı ve burada Trans-Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı'nın yapılacağını bildirmiştir. Bu alanın temiz olduğu tespiti yapılmış ve ilgili otoritelere teslim edilmiştir.³⁷ Bu alan 2017 yılına ait olan ve iptal edilen bölgeleri gösteren veriler arasında yer almamıştır. Ayrıca, bu alanın mayınlı olduğundan şüphe duyulan bölgeler arasında değerlendirilmediği noktası da açık değildir.

2017 yılında temizleme faaliyeti

2017 yılı için hazırladığı Madde 7 şeffaflık raporunda Türkiye 0.82 km²'den fazla bir alanın temizlendiğini ve bunun 0.57km²'den fazla bir bölümünün İran sınırında 0.25km²'lik bir kısmının ise Suriye sınırında olduğunu bildirmiştir (bkz aşağıdaki tablo). Ancak Suriye sınırında temizlenen alanlar 2016 ve 2017 yıllarının ikisini de ilgilendirmektedir.

2016 ve 2017 yıllarında antipersonnel mayın temizliği³⁸

İl	Operatör	Temizlenen alan (m ²)	İmha edilen AP'ler	İmha edilen AV'ler
İran sınırı*	MECHEM	514,921	15,667	0
	Türk ordusu mayın temizleme birimleri	59,195	10,679	
Suriye sınırı	Türk ordusu mayın temizleme birimleri	250,000	35	29
Toplam		824,116	26,381	29

Not: AP = antipersonnel mayın; AV = anti araç mayını.

* Mayınlı alanın bir kısmı Azerbaycan sınırıyla örtüşmektedir. Mayın temizleme operasyonları bu bölgede 2017 yılında başlamıştır. Azerbaycan sınırı boyunca var olan çalışmaların 2018 yılı içinde bitirilmesi planlanmaktadır.

İran sınırında, taşeron şirket Altay ile birlikte çalışan MECHEM, 514.921m²'lik bir alanın temizliğini 2017 yılı içinde ve AB Doğu Sınırı Mayın Temizleme Projesi'nin Birinci Aşaması kapsamında gerçekleştirmiştir. Ek olarak, askeri Mayın Temizleme Birlikleri, İran sınırında 59.195 m²'lik bir alanın daha temizliğini gerçekleştirmiştir. Bu rakamlar, 'İğdır ili ve Ağrı ilinin Doğubeyazıt ilçesinde mayından etkilendiği şüphesi bulunan riskli alanların yaklaşık olarak 1 milyon m²'lik bir kısmına denk gelmektedir.' Türkiye ayrıca şu bilgilendirmeyi yapmıştır: 'arazi 2018 yılındaki teyit işleminden sonra temizlenecektir. Kirlenmiş bölgelerin 603.710 m²'lik bir kısmına denk gelen mayın tarlaları da serbest bırakılacaktır.' Bu operasyonlar sırasında 'MEBYS kullanılmış ve kalite kontrolü sağlanmıştır'.³⁹

Ayrıca Türkiye, Suriye sınırında bulunan Karkamış ve Elbeyli bölgelerinde 250.000 m²'lik bir alanın askeri mayın temizleme birimleri tarafından temizlendiğini ve bu işlem sırasında 25 antipersonel mayın ve 29 anti araç mayınının imha edildiğini bildirmiştir.⁴⁰ Ancak bu rakamlar da 2016 ve 2017 yılındaki arazinin serbest bırakılmasına ilişkin rakamlarla ilgilidir.

Suriye sınırında gerçekleştirilen temizleme faaliyeti, Sınır Güvenliği Gözetim Sisyemi'nin inşa edilmesine destek

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid., and Form D.

³⁹ Ibid., Form A.

⁴⁰ Ibid., and Form D.

olma kapsamında gerçekleştirilen mayın temizleme faaliyetinin bir parçasıdır.

MAFAM, daha önce yaptığı bilgilendirmede, Suriye sınırı boyunca 3.3km²'lik bir alanın temizlendiğini belirtmiştir.⁴¹ Türkiye'nin Madde 7 Raporu'nda 250.000 m²'lik bir alanın temizlendiğine ilişkin sunduğu bilgi temelinde söylenebilir ki, MAFAM'ın daha önce verdiği 3.3 km²'lik bir alanın temizlendiği bilgisi yanlıştır ve bu verinin önemli bir bölümünü sadece temizlenen alanlar değil iptal edilen alanlar oluşturmuştur.

2016 ve 2017 yıllarında doğu/İrak sınırı boyunca ve sınır olmayan bölgelerde herhangi bir mayın temizliği işlemi yapılmamıştır.⁴²

Mayın Yasağı Anlaşması Madde 5 Uyumu

Mayın Yasağı Anlaşması Madde 5 kapsamında (ve 2013 yılında taraf devletler tarafından verilen sekiz yıllık süre uzatımına uygun olarak) Türkiye'nin kontrolünde veya yetkisi altında olan bölgelerde bulunan tüm antipersonnel mayınları biran önce ve 1 Mart 2022 tarihinden önce imha etmesi gerekmektedir. Türkiye bu son tarihe uymayacaktır.

Türkiye'nin orjinal Madde 5 son tarihi 1 Mart 2014 idi. 2012 yılında, Türkiye Taraf Devletler 12. Toplantısı'nda süre uzatım talebinde bulunacağını kabul etmiştir.⁴³ Mart 2013 tarihinde, Türkiye sekiz yıllık süre uzatım talebini sunmuş ve yapılacak ihale ve alandaki temizleme faaliyetlerindeki ilerlemeye göre öngörülen zamanlamanın revizyona tabi olabileceğini belirtmiştir.⁴⁴

2013 yılında sunduğu süre uzatım talebinde, Türkiye mayın temizleme konusunda zorluklar çıkaran bir takım nedenlerden bahsetmiştir: temizleme faaliyetlerini denetleyecek ulusal mayın eylem merkezinin kurulmasındaki gecikmeler, yılda sadece beş veya altı ay mayın temizliğine imkan veren hava koşulları, devam eden terör tehdidi nedeniyle yaşanan güvenlik tehditleri, teröre karşı savaş sürecinde kalan metal kalıntıların mayınlı arazilerde bulunması, kayıt formlarının düzensiz tutulması nedeniyle bazı bölgelerin mayından temiz halde bulunup bulunmadığına ilişkin muğlaklıkların bulunması, ve topografik zorluklar. Türkiye'ye göre, topografik nedenler nedeniyle mayından arındırılması en karmaşık bölgeler, doğu ve güneydoğu sınır bölgeleriyle sınır olmayan bölgelerdir.⁴⁵

2013 yılında Türkiye'ye Madde 5 kapsamında süre uzatım hakkı tanıyan taraf devletler, Türkiye'nin planlarının uygulanması için hayati önemde olan 2013-2014 yılları için yapılacak çalışmaları hatırlatmıştır ve Türkiye'nin Haziran 2014 yılında gerçekleştirilecek Üçüncü Gözden Geçirme Konferansı'nda şu konularda raporlamada bulunmasını talep etmiştir: Suriye sınırında yapılacak temizleme faaliyetine ilişkin ihale süreci ve yıllık yapılan temizleme faaliyetine ilişkin sonuçlar ve beklenen ilerlemeye ilişkin yıllık süreç; Türkiye'nin doğu sınırlarında yapılacak mayın temizleme faaliyeti için ihale süreci; MAFAM kurulmasına ilişkin gelişmeler; sınır olmayan bölgelerde yapılan temizleme faaliyetine ilişkin gelişmeler.⁴⁶ Türkiye Üçüncü Gözden Geçirme Konferansı'nda bu konulara ilişkin bir güncelleme yapmamış olsa da, Mart 2015 tarihinde bir çalışma planı sunmuştur.⁴⁷

Türkiye 2013 yılında sunduğu süre uzatım talebinde, 1998 yılından bu yana mayınlı arazilerin sadece 1.15 km²'lik bir bölümünü temizlediğini belirtmiştir. Temizlenen alanların üçte ikisi sadece bir sene içinde (2011)

⁴¹ Emails from Lt.-Col. Şen, TURMAC, 21 June 2017; and from Cpt. Gun, TURMAC, 16 November 2017.

⁴² Email from Lt.-Col. Şen, TURMAC, 21 June 2017; and Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form D.

⁴³ Statements of Turkey, Mine Ban Treaty Eleventh Meeting of States Parties, Phnom Penh, 1 December 2011; and Twelfth Meeting of States Parties, Geneva, 5 December 2012.

⁴⁴ Mine Ban Treaty Article 5 deadline Extension Request, 29 March 2013, p. A-13.

⁴⁵ Ibid., pp. A-11, A-12.

⁴⁶ Decision on Turkey's Article 5 deadline Extension Request, Mine Ban Treaty Thirteenth Meeting of States Parties, 5 December 2013.

⁴⁷ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2014), "Workplan for mine clearance activities."

gerçekleştirilmiş ve bu işlem sırasında 760 antipersonel ve 974 anti araç mayını imha edilmiştir. Ek olarak, askeri birlikler 24 bin 287 adet mayının temizliğini yapmıştır. Ancak bu işlem, askeri birliklerin güvenli geçişini sağlamak için yapılmış ve kirlenmiş alanın serbest bırakılması amacı güdülmemiştir.⁴⁸

Türkiye'nin şimdiye kadar yaptığı mayın temizleme faaliyeti, ülkedeki mayından kirlenme sorununun sadece küçük bir kısmına dokunmuştur ve bu faaliyet de Mayın Yasağı Anlaşması'na taraf olduktan sonra 14 yıl içinde yapılmıştır. Türkiye, mayından kirlenme sorununa ilişkin küçük bir ilerleme kaydetmiştir. 2014, 2016 ve 2017 yıllarında mayın temizleme faaliyeti yürütülmüş olsa da, geçtiğimiz beş sene içinde sadece 1.1km²'lik bir alandan biraz fazlası temizlenmiştir.

AB Doğu Sınırı Mayın Temizleme Projesi'nin Birinci Aşaması (Ardahan, Kars, Iğdır ve Ağrı illerinde) Haziran 2016 tarihinde başlamış ve 2017 yılının sonu itibariyle bitirilmiştir. İkinci Aşama'nın 2018 yılında başlaması gerekmektedir.

Mayın temizliği - 2013–2017⁴⁹

Yıl	Temizlenen alan (m ²)
2017	824,116 ⁵⁰
2016	122,764
2015	0
2014	157,251
2013	Unknown
Toplam	1,104,131

Hali hazırda var olan temizleme oranına bakıldığında Türkiye'nin Madde 5 kapsamında var olan yükümlülüklerini 2022 yılında gerçekleştirmeyeceği görülmektedir. MAFAM 2017 raporunda Türkiye'nin Madde 5 yükümlülüklerini son tarih itibariyle yerine getireceğini söylese de, yine aynı raporda şu türden zorlukların potansiyellerinden de bahsetmiştir: mayın temizleme şirketinin AB Doğu Sınırı Mayın Temizleme Projesi'nin Birinci Aşaması kapsamında var olan son tarihe yetişememesi, İkinci Aşama için ortaya çıkabilecek gecikmeler, Suriye ve Irak'taki siyasal belirsizliğin bu sınırlarda yapılacak temizleme ve tetkik çalışmalarını engellemesi, diğer bölgelerde yapılacak mayın temizleme operasyonlarının devlet dışı silahlı gruplar tarafından engellenmesi ve yılda en fazla yedi aylık bir mayın temizleme faaliyetine izin veren hava koşulları.⁵¹

Kayıplar

Kayıplar		
1984-2017 yılları arasında bilinen tüm kayıplar	1984-2010 yılları arasında 6,360 mayın/ERW (1,269 kişi yaşamını yitirdi; 5,091 kişi yaralandı); 2011-2017 yılları arasında 404 mine/ERW (98 öldü; 306 yaralandı)	
2017 kayıpları⁵²		
Yıllık toplam	42	2016 yılındaki 57 rakamına göre düşüş
Hayatta kalanlar	7 kişi yaşamını yitirdi; 35 kişi yaralandı	
zayıflara neden olan cihaz tipi	14 antipersonel mayın; 5 geliştirilmiş mayın; 23 ERW	
Sivillerin statüsü	37 sivil; 4 mayın temizleme görevlisi; 1 ordu personeli	
Yaş ve cinsiyet	19 yetişkin: 1 kadın; 18 erkek	23 çocuk: 5 erkek; 2 kız; 16 bilinmiyor

⁴⁸ Mine Ban Treaty Article 5 deadline Extension Request, 29 March 2013, pp. A-8 and A-9.

⁴⁹ See Landmine Monitor and Mine Action Review reports on clearance in Turkey covering 2012–2016; and Mine Ban Treaty Article 5 deadline Extension Request, 29 March 2013, p. A-9.

⁵⁰ Includes some clearance results for 2016.

⁵¹ Email from Lt.-Col. Şen, TURMAC, 21 June 2017.

⁵² Unless otherwise indicated, casualty data for 2017 is based on email from Muteber Öğreten, Initiative for a Mine-Free Turkey (IMFT), 25 July 2018; and Mine Ban Treaty Article 7 Reports (for calendar year 2017), Form H.

2017 yılında kayıplar - detaylar

İzleme Örgütü, Türkiye’de 2017 yılında en az 42 yeni mayın/ERW kaybı tespit etmiştir. Mayınsız Bir Türkiye Girişimi tarafından derlenen medya raporları 38 kaybın (37 sivil ve 1 askeri personel) tespitini yapmıştır. Sivil kaybın büyük bir çoğunluğu çocuklardan oluşmaktadır (23).⁵³

2017 yılının toplam rakamı, 2016 yılındaki rakama göre bir düşüşü göstermektedir, ancak 2015 yılıyla karşılaştırıldığında (34) bir artış söz konusudur.⁵⁴

Türkiye, 2017 yılında 23 sivil kaybın olduğunu belirtmiştir, bunların 9’u hayatını kaybetmiştir. Yaralananların ise yedisi çocuktur.

Daha önceki yıllara göre dikkati çeken bir değişme olarak, Türkiye sivil ve mayın temizleme görevlisi kategorilerinde kayıp bilgisi paylaşırken askeri personele ilişkin bilgi paylaşmamıştır.⁵⁵

Toplam kayıplar, detaylar

Türkiye’de mayın/ERW nedeniyle ortaya çıkan kayıpların toplam rakamı bilinmemektedir. Türkiye, 2015 yılı sonu itibariyle, 4602 kaybın olduğunu bildirmiştir (919 insan hayatını kaybetmiş ve 3683 insan yaralanmıştır).⁵⁶ Ancak, 2010 yılındaki bir medya raporuna göre, İçişleri Bakanlığı 1984 yılından bu yana 6360 mayın kaybının kaydını tutmuştur (1269 insan hayatını kaybetmiş - 625 askeri personel; 644 sivil; ve 5091 insan yaralanmıştır (yaralanmalara ilişkin sivil askeri ayrımı yapılmamıştır).⁵⁷ 2007 yılında bir mayın temizleme uzmanı, 1950’li yıllardan bu yana Suriye sınırı boyunca en az 10 bin mayın zayıtının olduğunu ve çoğunluğunu sivillerin oluşturduğu bu kayıplarda 3000 insanın hayatını kaybettiğini ve 7000 insanın yaralandığını belirtmiştir.⁵⁸

Mart 2013 tarihinde sunduğu Madde 7 Süre Uzatım Talebinde, Türkiye 2004-2012 yılları arasında ortaya çıkan mayın kayıplarına ilişkin bilgi vermiştir: 882 askeri personel (260 öldü, 622 yaralandı) ve 168 sivil (56 öldü, 112 yaralandı). Bu on senelik dönem içinde ortaya çıkan sivil kayıpların cinsiyet ve yaş temelinde ayrıntılandırılmış bilgilerini de sunmuştur: 15 kadın ve 50 çocuk.⁵⁹ Diğer taraftan, Mayınsız bir Türkiye Girişimi’nin 2004-2012 yılları için topladığı veri üzerinden İzleme Örgütü’nün yaptığı raporlama, mayın/ERW nedeniyle ortaya çıkan sivil kayıplara ilişkin bu rakamların iki katından fazlasına denk gelen bir rakama ulaşmıştır: 377’si sivil olmak üzere toplam 979 kayıp.

⁵³ Monitor analysis of data in email from Muteber Öğreten, IMFT, 25 July 2018.

⁵⁴ Email from Muteber Öğreten, IMFT, 17 May 2016.

⁵⁵ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form H. See previous Monitor casualties and Victim Assistance profiles on Turkey for examples of past reporting.

⁵⁶ Mine Ban Treaty Article 7 Reports (for calendar years 2006–2014), Form J; response to Monitor questionnaire by the Permanent Mission of Turkey to the United Nations in Geneva, 31 August 2005; and presentation of Turkey, Standing Committee on Victim Assistance and Socio-Economic Reintegration, Geneva, 13 May 2003.

⁵⁷ Melik Duvaklı, “[Türkiye, 26 yılda 1.269 canını mayına kurban verdi](#)” (“Turkey, in 26 years 1,269 lives victimized by mines”), *Zaman*, 13 April 2010.

⁵⁸ Email from Ali M. Koknar, President, AMK Risk Management, 5 July 2007; and Ali M. Koknar, AMK Risk Management, “[Turkey Moves Forward to Demine Upper Mesopotamia](#),” *Journal of Mine Action*, No. 8, 2 November 2004.

⁵⁹ [Mine Ban Treaty Article 5 Extension Request](#), 28 March 2013, p. 7.

Mağdur Desteği Eylemine ilişkin Noktalar

Mağdur Desteği Planlaması ve Koordinasyonu

Hükümetin koordinasyon birimi / ilgi merkezi	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde yer alan Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Türkiye Milli Mayın Eylemi Merkezi (MAFAM)
Koordinasyon mekanizması(ları)	Gerekli olduğunda ilgili aktörlerle MAFAM toplantıları
Koordinasyonun sürekliliği ve çıktılar/etkinlik	MAFAM, ilgili kurumlarla gerekli koordinasyonun sağlanması işini planlamıştır ve böylece ‘her mayın mağduru yasal olarak tanınan haklardan yararlanabilecektir’. ⁶⁰
Planlar/Stratejiler	Raporlanan bir şey yok
Engelli sektör ile bütünleşme	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde yer alan Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, engelli vatandaşların haklarının korunmasıyla ilgili devlet kurumudur. Bunların arasında mayın ve savaş artığı patlayıcılardan (ERW) hayatta kalanlar ve onların aileleri de yer almaktadır. ⁶¹
Hayatta kalanların içerilmesi ve katılımı	Hizmetlerin planlanması ve sunulması süreçlerinde, hayatta kalanların içerildiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır.
Raporlama	Resmi Açıklama, Mayın Yasağı Anlaşması Oturumlararası Toplantılar, 7 Haziran 2017 Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 raporlaması, mağdur desteği (Form H), 2017 yılı için güncellendi

Uluslararası Taahhüt ve Yükümlülükler

Türkiye, karamayını ve ERW’den hayatta kalanlar konusunda yükümlülüklerle sahiptir. İzleme Örgütü’nün şimdiye kadar yaptığı raporlama göstermiştir ki, Türkiye’de 1984 yılından bu yana 5000’den fazla insan mayından yaralanmıştır. ⁶² 2017 yılında MAFAM, var olan kayıtlara göre ülkede 4000 civarında karamayını zayıyatının bulunduğunu belirtmiştir. ⁶³

Mayın Yasağı Anlaşması	Evet
Misket Bombaları Sözleşmesi	Hayır
Konvansiyonel Silahlar Sözleşmesi Protocol V	Hayır
Engelli Bireylerin Haklarına İlişkin Sözleşme	Evet

Yasalar ve Politikalar

Türkiye Cumhuriyeti’nde, yasalar engelli insanlara karşı ayrımcılığı yasaklamakta ve onların yararına olacak şekilde ‘pozitif ayrımcılığa’ izin vermektedir. Engelli hakları alanında faaliyet yürüten STK’lar, yasaların etkin bir şekilde uygulanmadığını belirtmişlerdir.⁶⁴

Engellilerin kamusal hizmet ve mekanlara erişimi, oldukça sınırlıdır.⁶⁵

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, hassas bireyler ve engellilere destek sunan sosyal hizmet merkezlerini çalıştırmaktadır.⁶⁶ Tüm devlet okullarının yasal olarak engellilerin ihtiyaçlarına cevap vermesi gerekmektedir.

⁶⁰ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form H.

⁶¹ United States (US) Department of State, “[2017 Human Rights Report: Turkey](#),” Washington, DC, 20 April 2018; and interview with Gazi Alatas, Ministry of Family and Social Policy, 4 March 2013.

⁶² Melik Duvaklı, “[Türkiye, 26 yılda 1.269 canını mayına kurban verdi](#)” (“Turkey, in 26 years 1,269 lives victimized by mines”), *Zaman*, 13 April 2010; and Monitor reporting.

⁶³ Interview with Lt. Col. Halil Şen, TURMAC, in Geneva, 8 February 2017.

⁶⁴ US Department of State, “[2017 Human Rights Report: Turkey](#),” Washington, DC, 20 April 2018.

⁶⁵ Ibid.; and European Commission (EC), “[Turkey 2018 Report: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions](#),” Strasbourg, 17 April 2018, p. 39.

⁶⁶ US Department of State, “[2017 Human Rights Report: Turkey](#),” Washington, DC, 20 April 2018.

Ancak engelli hakları aktivistleri, okul çağında bulunan yüksek sayıdaki engelli çocuğun eğitim hakkına erişemediğini belirtmektedir.⁶⁷ Ayrıca, Türkiye'nin ruh sağlığına ilişkin herhangi bir yasası bulunmamaktadır.⁶⁸ Kamu kurumlarında engellilerin istihdamını ön gören %3'lük kotasının oldukça altında bir istihdam olanağı sağlanmaktadır.⁶⁹

2017-2018 yıllarının temel gelişmeleri

Suriye'deki çatışma bağlamında Türkiye'ye yönelen göçmen akını nedeniyle Türkiye'nin sağlık sistemi baskı altında olmaya devam etmiştir.⁷⁰

Sağlık Bakanlığı'nın başlattığı ve 'Sağlık Yönetim Sistemi' adı verilen uygulamayla, mayın ve ERW'den hayatta kalanlara ilişkin veri toplanması konusunda yeni bir sistem kurulmuştur. Bu sistem, mayın mağdurlarının izlenmesi ve onlara destek sunulması konularında iyileştirme yapmak amacıyla kurulmuştur.⁷¹

İhtiyaçların tespiti

Mayınsız Bir Türkiye Girişimi, medya taraması üzerinden ve diğer kurumlar ve yerel kaynaklarla karşılaştırma yaparak, mayından hayatta kalan ve hayatını kaybedenlere ilişkin bilgi toplamaya devam etmektedir.

Türkiye, 'özellikle mayın mağdurları için oluşturulmuş paylaşımlı veritabanı' kurmak için çalışmalarını yapıldığını belirtmiştir.⁷²

Tıbbi Bakım ve Rehabilitasyon

Genel olarak, mayından etkilenmiş halde bulunan bölgelerdeki kasabalarda bulunan sağlık hizmetleri (büyük şehirlerdekinden farklı olarak) maddi yönden oldukça az destek almakta, sağlık personeli ve ekipmanı anlamında yeterli olmamakta ve hayatta kalanların acil ve devam eden tıbbi ihtiyaçlarına cevap veremez haldedir.⁷³ Acil sağlık hizmeti, kamu ve özel hastanelerde tüm vatandaşlara ücretsizdir.⁷⁴ Engelli bireylerin sağlık hizmetine erişiminde ise ciddi zorluklar yaşanmaya devam etmektedir.⁷⁵

Destek almadan günlük aktivitelerini yapamaz halde bulunan mayın/ERW mağdurları, ek bir ücret ödemedi ilaç ve tıbbi ekipman desteği alabilmektedir.⁷⁶

Tüm engelli bireylerin, kamu ve özel sağlık merkezlerinde ücretsiz olarak ilkyardım hizmeti alabilme hakları bulunmaktadır. Genel Sağlık Sigortası sistemine göre, gelir durumuna göre prim ödenmesi zorunludur. İhtiyacı olan insanların prim ödemelerinin devlet tarafından karşılanması gerekmektedir.⁷⁷

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ EC, "[Turkey 2018 Report: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions](#)," Strasbourg, 17 April 2018, p. 39.

⁶⁹ Ibid., p. 20.

⁷⁰ WHO, "[Health emergency response to the crisis in the Syrian Arab Republic: Annual Report 2017](#)," 2018, p. 9.

⁷¹ Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form H.

⁷² Statement of Turkey, Mine Ban Treaty Intersessional Meetings, Geneva, 7 June 2018; and Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form H.

⁷³ See previous victim assistance profiles for Turkey.

⁷⁴ "[The politics of healthcare in Turkey](#)," *Hurriyet Daily News*, undated.

⁷⁵ EC, "[Turkey 2018 Report: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions](#)," Strasbourg, 17 April 2018, p. 94.

⁷⁶ Statement of Turkey, Mine Ban Treaty Intersessional Meetings, Geneva, 7 June 2018; and Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form H.

⁷⁷ EC, "[Turkey 2018 Report: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions](#)," Strasbourg, 17 April 2018, p. 85; and email from Muteber Öğreten, IMFT, 17 May 2016.

Mayın/ERW'den etkilenmiş illerde, protez ve rehabilitasyon hizmetlerinin kurulması acil bir ihtiyaç olarak durmaktadır. Genel Sağlık Sistemi, harici ortez, protez ve tekerlekli sandalye sunmaktadır, ancak bu destek araçlarının sağlanması zaman koşuluna bağlıdır ve sadece her beş yılda bir yenilenebilmektedir.⁷⁸

Sosyo-ekonomik ve fiziksel-sosyal içerik

Mayın/ERW mağdurlarının iktisadi içerilmesine ilişkin herhangi bir istihdam programı bulunmamaktadır. Ancak mayın/ERW mağdurları ve onların ailelerine aylık ödeme yapılması, istihdam olanakları sunulması, girişimcilik desteği verilmesi, ücretsiz iş danışmanlığı ve kursları gibi özel ihtiyaçlara yönelik daha geniş hizmetler bulunmaktadır.⁷⁹

Engelli insanların iktisadi ve sosyal yaşama katılımlarına ilişkin nicel ve ayrıntılandırılmış veri eksikliği bulunmaktadır.⁸⁰

Farklı konuları ortak kesen meseleler

2017 yılında İnsani Yardım Vakfı, İstanbul, Şanlıurfa ve Hatay'da üç Yüksek Teknolojili Protez Ortez Merkezi açmıştır. Bu merkezler, Suriyeli mültecilere ücretsiz olarak rehabilitasyon hizmetleri ve psikolojik destek sunmaktadır.⁸¹ 2018 yılı Haziran ayı itibarıyla, bu merkezler tarafından toplam 275 protez sağlanmıştır.⁸²

Dünya Sağlık Örgütü, Suriyeli mültecilere sağlık hizmeti sunmak konusunda Türkiye'nin ilgili kurumlarını desteklemektedir.⁸³ Ayrıca Suriyeli mültecilere, diğer mültecilere destek sunmaları konusunda eğitimler vermiştir.⁸⁴ Ayrıca, mülteciler ve konuk eden topluluklara ruhsal ve psikososyal destek sağlamaları için Türk ve Suriyeli sağlık çalışanlarını eğitmiştir.⁸⁵

Mağdur Desteği Sunucuları ve Etkinlikleri

Kurum Adı	Etkinlik Adı
Government	
Genel Sağlık Sigortası Sistemi	Ortiz, protez ve tekerlekli sandalye sağlar
Gülhane Askeri Tıp Akademisi ve Türk Silahlı Kuvvetleri Rehabilitasyon ve Bakım Merkezi	Silahlar tarafından yaralanmış insanlara destek sunan özel hizmetler, yüksek nitelikte çalışmakta; rahabilitasyon; iktisadi ve sosyal içerme; psikolojik destek.
National	
İnsani Yardım Vakfı	Suriyeli mülteciler için fiziksel rehabilitasyon, 3D protez ve ortez cihazları, ⁸⁶ psikolojik destek ⁸⁷
International	
Mayımsız Bir Türkiye Girişimi	Hayatta kalan bireylere akran desteği, savunuculuk.

⁷⁸ Email from Muteber Öğreten, IMFT, 17 May 2016.

⁷⁹ Statement of Turkey, Mine Ban Treaty Intersessional Meetings, Geneva, 7 June 2018; and Mine Ban Treaty Article 7 Report (for calendar year 2017), Form H.

⁸⁰ EC, "[Turkey 2018 Report: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions](#)," Strasbourg, 17 April 2018, p. 39.

⁸¹ IHH, "[Syria activity Report 2012-2018](#)," Istanbul, July 2018, p. 30; and "[Syrian refugees get prosthetic limbs in Turkey](#)," *Hurriyet Daily News*, 31 October 2017.

⁸² IHH, "[Syria activity Report 2012-2018](#)," Istanbul, July 2018, p. 30

⁸³ WHO, "[Health emergency response to the crisis in the Syrian Arab Republic: Annual Report 2017](#)," 2018, p. 7.

⁸⁴ *Ibid.*, p. 5.

⁸⁵ *Ibid.*, pp. 46-47.

⁸⁶ IHH, "[Syria activity Report 2012-2018](#)," Istanbul, July 2018, p. 30; and "[Syrian refugees get prosthetic limbs in Turkey](#)," *Hurriyet Daily News*, 31 October 2017.

⁸⁷ IHH, "[Victims of war are given prosthetic limbs](#)," 6 November 2017.

DEĞERLENDİRME

MONITOR 2018'in küresel bulguları, insani silahsızlanma alanında ilk anlaşmayı temsil eden Mayın Yasağı Anlaşması'nın 20 yıl sonra da devam eden etkisini ortaya koyarken, hala çözülmesi gereken sorunlara da dikkat çekmektedir:

- ↑ Mayın Yasağı Anlaşması'nın tam bağlayıcılığına giren ülke sayısında artış olmuştur.
- ↑ Taraf devletler tarafından mayın kullanımı tespit edilmemiştir.
- ↑ Stoklardaki mayın sayısındaki düşüş devam etmektedir.
- ↑ 2025 yılı itibariyle karamayınlarından arındırılmış bir dünya yaratmaya yönelik tahsis edilen uluslararası destek tüm zamanların en yüksek seviyesine çıkmıştır.
- ↑ 29 taraf devlet, bir taraf olmayan devlet ve bir diğer bölge, mayın temizliği işlemini bitirmiştir.
- ↓ Hala aktif olarak karamayını üretici ülkeler bulunmaktadır.
- ↓ 2017 yılı, kayıpların istisnai bir biçimde çok yüksek rakamlara ard arda ulaştığı üçüncü yıl olmuştur.
- ↓ Mağdur desteğine ayrılmış fon desteği oldukça düşük düzeydedir.

MONITOR 2018 Türkiye Raporu ise mayın temizliği ve mayın mağdurlarına ilişkin kaygılarımızı doğrular niteliktedir.

↓ 2004 yılında Mayın Yasağı Anlaşması'na taraf olan Türkiye, toprağa döşeli tüm mayınları 2014 yılına kadar temizleme taahhütünde bulunmuş ancak bu taahhütünü yerine getirememiştir. 2013 yılında 8 yıllık ek süre talebinde bulunan Türkiye bu taahhütünü de yerine getiremeyecektir:

Mayınlarla yaşamaya devam edeceğiz....

↓ Türkiye'de yapılan mayın temizliği, Mayın Yasağı Anlaşması'nın bu konudaki yükümlülüklerini yerine getirmeye odaklı olmayıp, Sınır Güvenliği Gözetleme Sistemi inşasına yöneliktir:

Mayın temizliği, Mayın Yasağı Anlaşması'nın ruhuna uygun olarak programlanmalı ve uygulanmalıdır.

↓ Mayın ve savaş artığı patlayıcı vakalarının yaşandığı iç bölgelere ilişkin mayın temizliği programının belirsizliği "mayınlar hala güvenlik nedeniyle mi kullanılıyor?" sorusunu akla getirmektedir.

İç Bölgelerdeki mayın temizliği çalışmaları daha fazla kayıp yaşanmadan başlatılmalıdır.

↓ Mağdur desteği planlaması ve koordinasyonunda, hizmetlerin planlanması ve sunulması süreçlerinde, mayın mağdurları yer almamaktadır.

Mayın mağdurları temsilcileri aracılığıyla koordinasyonda yer almalıdır.

↓ Mayın ve savaş artığı patlayıcıların bulunduğu yerleşim birimlerinde yaşayan on milyondan fazla insan risk altında bulunmaktadır.

Başta çocuklar olmak üzere mayın/patlayıcı risk eğitimi çalışmaları hayata geçirilmelidir.

Mayınsız Bir Türkiye Girişimi,
İstanbul Tabip Odası,
İstanbul Ziraat Mühendisleri Odası,
Türkiye Sakaatlar Deneği,
İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi,
İstanbul Hak İnisiyatifi.